

De verdwijningen

Patrick Conrad

De verdwijningen

roman noir

Wat vindt u van dit boek?
Vertel het ons @uitgeverijvrijdag met #vrijdagboeken

© 2021 – Patrick Conrad & Uitgeverij Vrijdag
Jodenstraat 16, 2000 Antwerpen
www.uitgeverijvrijdag.be

Vormgeving omslag: Mulder van Meurs, Amsterdam
Vormgeving binnenwerk: theSWitch, Antwerpen
Foto omslag: Roger Dijkmans
Foto achterplat: Dominik Lybaert

NUR 305
ISBN 978 94 6434 004 4
e-boek
ISBN 978 94 6434 005 1

Niets van deze uitgave mag door middel van elektronische of andere middelen, met inbegrip van automatische informatiesystemen, worden gereproduceerd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De mens zal verdwijnen als een gezicht
in het zand op de vloedlijn van de zee.

Michel Foucault

Hoe vaak zijn we niet gestorven
voor we geheel van het toneel verdwijnen?

Alexander Pope

Proloog

In de vooravond van zondag 18 augustus 1974, precies om drie voor acht, weerklonken in kamer 14 van het familiepension Vivaldi, Consciencestraat nummer 7 in Blankenberge, vier droge knallen die op pistoolschoten leken.

De conciërge rende meteen de trap op. Een paar minuten voordien had ze mijnheer Smekens, die zijn vrouw en kinderen in de bewuste kamer kwam afhalen, naar boven gestuurd.

Nadat ze de slachting aan het einde van de gang op de eerste verdieping van het familiale hotelletje dat voor zijn rust en zijn gezelligheid bekendstond ontdekte, werd ze in shock naar de Koningin Fabiolaziekenhuis overbracht. De arme vrouw, die een afschuw van geweld had, zou tot aan haar dood drie jaar later nooit meer spreken en nooit meer slapen. Wat ze gezien had, tartte dan ook de meest gore verbeelding: mijnheer Smekens was met een kogel door het linkeroog neergeschoten en lag op de grond met zijn ontplofte hoofd tegen de deurpost. Op het bed lagen twee kinderlijkjes, met elk een schotwonde ter hoogte van het hart. En mevrouw Smekens, die het moordwapen nog in haar handen had, had duidelijk, na haar gezin uitgeroeid te hebben, zelfmoord gepleegd door zich in de mond te schieten. Niet alleen het vasttapijt, de muren, de bedden en de meubels maar ook het plafond was als een zomerhemel met sterren, met bloedspatten bezaaid.

Later zou het onderzoek uitmaken dat mevrouw Smekens zich onder een valse naam had aangemeld en dat het serienummer van het pistool dat ze bij zich had

overeenstemde met dat van een dienstwapen dat toebehoorde aan een speurder van de Cel Verdwijningen van de Antwerpse recherche.

DEEL I

1

Zelf verdween Valère Vaerten pas voorgoed op vrijdag 3 januari 1975. Maar aan hem was een lange reeks slachtoffers voorafgegaan. Zowel mannen als vrouwen verdwenen in de natuur, op het eerste gezicht zonder logische uitleg, zonder verklaarbare reden, zonder sporen achter te laten, zonder dat het verband tussen deze mensen of tussen de oorzaak en het gevolg van hun verdwijning altijd even duidelijk was. De meesten doemden nooit meer op uit de vergetelheid. Wat de onderzoekers eerst voor een geheimzinnige plagerij namen, een zonderling spel, een wansmakelijke grap, groeide met de tijd uit tot wat sterk op een kleine lokale plaag ging lijken. Het soort plaag die een stad kan teisteren en waarbij de vijand onzichtbaar is en zich als een onbekende ziekte niet aan de wetten van de oorlog houdt.

Wie zoals Valère Vaerten een beetje met de gedachte van Spinoza vertrouwd is, weet nochtans dat er altijd een verband bestaat tussen oorzaak en gevolg. Probleem is dat de meeste speurders van de Antwerpse recherche Spinoza niet lazen en daarom meestal niet in die richting zochten.

Moest Jeanne Clémence Veil bijvoorbeeld bij haar geboorte in 1849 niet als bij wonder ontsnapt zijn aan de cholera-epidemie die in Parijs twintigduizend slachtoffers opeiste, dan zou ze eenentwintig jaar later, op drie september 1870, daags na de bloedige slag bij Sedan waarbij de Fransen door het Pruisische leger verslagen werden en Keizer Napoleon III door Koning Wilhelm I

gevangen genomen werd, niet met de gelauwerde dokter Achille Adrien Proust, zoon van Louis Valentin Proust, kruidenier in Illiers en Catherine Virginie Torcheux, in het huwelijk hebben kunnen treden en zou zij een jaar later niet van haar eerste zoon Marcel bevallen zijn. En moest dokter Proust kort voor de bevalling tijdens de Commune van Parijs een aanslag waarbij hij een kogelwonde opliep niet overleefd hebben, dan zou hij zijn vrouw niet tijdens haar moeilijke bevalling hebben kunnen bijstaan en zou hun eerste kind waarschijnlijk doodgeboren zijn.

Marcel groeide in Auteuil op als een ziekelijke maar beschermde jongen en moest zijn moeder, zoals joodse moeders dat kunnen, niet met bezorgde toewijding over hem gewaakt hebben en hem elk jaar niet opnieuw, wanneer in maart de lucht door het stuifmeel van de berken bestoven wordt, achter gesloten ramen in zijn kamer opgesloten hebben, dan zou hij als astmalijder de zomer niet eens gehaald hebben en zou hij later dus ook nooit het onvergetelijke proza geschreven hebben dat hem onsterfelijk maakte. Een aaneenschakeling van kleine mirakels en toevalligheden zonder dewelke hij nooit in leven gebleven zou zijn, maakte dus dat hij weliswaar laat – op achtendertigjarige leeftijd – aan zijn meesterwerk, de zevendelige romancyclus *À la recherche du temps perdu* begon, waarvan een geannoteerd exemplaar van het eerste deel *Du côté de chez Swann* in de handtas van professor Rina Torfs op de werf van het premetrostation Meir werd teruggevonden nadat ze de dag voordien, op weg naar het ICC voor haar lezing ‘Marcel Proust en de configuratie van het toeval’, een van de onderwerpen waarover ze gepromoveerd had, in vreemde omstandigheden en zonder enig spoor achter te laten van de aardkloot verdween.

Het was zondag 21 juli '74, de Nationale Feestdag. De vlaggen hingen uit, de oorlogshelden werden met bloemenkransen geëerd, in Brussel défileerden fanfares en militaire corpsen voor het vorstenpaar, maar de straten van Antwerpen waren zo goed als leeg omdat Eddy Merckx die dag voor de vijfde en laatste maal de Ronde aan het winnen was en iedereen voor tv zat of naar de radio luisterde. Valère Vaerten hechtte toen al weinig belang aan sport in het algemeen, maar Merckx was een fenomeen. De Leonardo Da Vinci van de wielersport. En fenomenen interesseerden hem wel.

Toen de organisatoren van de vzw De zondagen van de literatuur, die deze lezing uitzonderlijk op een feestdag gepland hadden, professor Rina Torfs om twaalf uur niet in de vergulde salons op de eerste verdieping van het voormalige Koninklijk Paleis zagen opdagen, hadden zij verontwaardigd gereageerd, het karige publiek na een half uur terugbetaald en met excuses naar huis gestuurd, zelf de koffiekoeken opgegeten en met eenparigheid van stemmen besloten om haar nooit meer uit te nodigen. Dat zou ook moeilijk gekund hebben aangezien mevrouw Torfs sindsdien geen teken van leven meer gaf.

Valère Vaerten leerde Rina in 1963 op de universiteit kennen. Zij zat in de eerste kandidatuur Romaanse filologie terwijl hij zich niet echt gemotiveerd en vooral om het ouderlijke huis te kunnen ontvluchten in de afdeling Germaanse talen had laten inschrijven. Ze maakten allebei deel uit van een bende die dagelijks samen in een studentenrestaurant in de Beenhouwersstraat, vlak bij de Grote Markt van Brussel gingen eten en daarna hun nachten aan de overkant in café Welkom sleten. Rina was klein en rond en had te grote zwarte, vochtige ogen en roerloze borsten waarop haar

klasgenoten die niet veel gewend waren als jonge loopse honden geïden. Zij was een voorbeeldige studente terwijl Valère nauwelijks de lessen bijwoonde en zich eerder op de subtiele regels van het pokerspel toelegde of met oudere dichters en drinkebroers optrok. Zijn grote voorbeelden waren al dan niet verdorven autodidacten die meestal een vrij aantrekkelijk ongeregeld leven leidden. De zelfgenoegzame, arrogante sfeer van de academische wereld was niet voor hem weggelegd. Hij herinnerde zich nog een concert van Thelonious Monk in de Koningin Elisabethzaal waar hij en Rina naartoe gegaan waren, alsook een paar lange wandelingen in het Zoniënwoud tijdens dewelke zij hem over haar fascinatie met zijn gammele Engelse sportwagen, de vorm van zijn handen en Marcel Proust sprak. Ze was wel graag een serieuze relatie met hem aangaan. Maar de puistjes op haar voorhoofd, die ze met een franje probeerde te verbergen en haar handen die naar zwarte zeep en ontsmettingsmiddelen roken, beletten hem toen op haar avances in te gaan en als ze toch ooit een nacht samen doorgebracht hadden, hield hij er elf jaar later niet de minste herinnering aan over.

Na de universiteit liepen hun wegen uit elkaar. Zij behaalde op de Sorbonne nog een doctoraat over 'De onvermijdelijkheid van de tijdruimte in de briefwisseling van Proust' en werkte als vorser/assistente op de VUB terwijl hij zijn dichtbundels in de Antwerpse cafés probeerde te verkopen of in de Zaza Bar achter de toog stond en van cinema en ongenaakbare actrices droomde. Al bij al liep hij haar nog drie, vier keer op een poëzieavond of tijdens een vernissage tegen het lijf. Zij parfumeerde zich nog steeds niet, maar had een gaver huid en wist hem te vertellen dat zij, zoals de meesten onder hen, getrouwd en gescheiden was en nog

altijd op zoek naar de ware liefde. Zij had er spijt van dat het tussen hen nooit echt iets geworden was, zei ze. Waarop Valère diplomatisch antwoordde dat ze in alle opzichten te veel op elkaar leken en hij niet genoeg van zichzelf hield om met zijn spiegelbeeld een ernstige verhouding te beginnen. Misschien hadden ze gewoon de vrijheid te jong ontdekt om er zuinig en verstandig mee om te springen.

Hoe haar dure handtas in het slijk van de premetrowerken terechtgekomen was, zou een raadsel blijven. De werf was met hoge ijzeren tralieroosters voor het publiek afgesloten. Waarschijnlijk had iemand de tas op de houten loopplanken die op de Meir tot voetpad dienden zien liggen en na het geld eruit gehaald te hebben over het hek in de gapende bouwput gesmeten. De ploegbaas van de marmerbewerker vond haar maandagmorgen per toeval beneden in de krater terwijl hij de vloerders briefte. Rina's portemonnee was inderdaad leeg maar voor de rest ontbrak er op het eerste gezicht verder niets. Daarom besloot hij om een van zijn mannen naar de politietoren aan de Oudaan te sturen om er zijn mysterieuze vondst over te maken.

Moest hij de roodleren handtas niet in een schuine lichtbalk op een waterplas tussen de smeerlapperij hebben zien drijven, men zou Rina's identiteitskaart niet teruggevonden hebben, noch die oude foto die ze blijkbaar bewaard had en waarop zij samen met Valère in het Zoniënwoud stond en op de achterzijde tussen de hartjes zijn naam en adres genoteerd had. Dit was ook de reden waarom hij drie dagen later, op woensdag 24 juli '74, om acht uur 's morgens door twee speurders van de Antwerpse opsporingsbrigade wakker gebeld werd.

Valère, die de saaie luxe van het appartement dat hij vlak bij het Centraal Station met zijn vrouw deelde ingeruild had voor een meer onzeker, romantisch bestaan, woonde op dat moment gratis samen met een exotische schoonheid die hij een paar dagen tevoren ontmoet had in de Pelgrimstraat boven de ingang van de Vlaaikensgang, op de zolderverdieping van een bouwvallig huis dat een gemeenschappelijke vriend met de hulp van klusjesmannen uit de buurt aan het renoveren was. Hij had de nacht voordien na een optreden van de Amerikaanse Antwerpenaar Robert Lee Alderson (alias Tony Maffia) tot vijf uur in een overvolle Zaza Bar gewerkt en sliep toen de bel ging als een blok op de dunne matras in de voorkamer, dicht tegen zijn nieuwe vriendin aangedrukt. Valère was niet van plan open te doen, maar omdat ze beneden bleven aandringen kroop hij met hoofdpijn recht, keek verdwaasd naar zijn horloge, liep moeizaam naar het raam dat openstond en keek door zijn lange haren heen versuft naar beneden.

‘Valère Vaerten?’

‘Ja.’

‘Inspecteur Jos Daalder, Antwerpse recherche. En dit is mijn ploeggenote Marjan De Munck. Hebt u even tijd voor ons?’

‘Waarover gaat het?’

Had zijn vrouw die in de Carnotstraat door het vooruitzicht op hun echtscheiding zat te rouwen de politie gestuurd om het fatale overspel vast te stellen?

‘Het gaat niet over u, wees gerust!’ riep De Munck. Ze stak met kop en schouders boven haar collega uit, maar haar stem klonk onverwacht meisjesachtig en paste niet bij haar imponerend voorkomen.

‘Kunnen jullie niet later op de dag terugkomen? Ik lig er net in.’

‘Als u ons nu vijf minuutjes gunt, mijnheer Vaerten, bent u er voor de rest van de dag vanaf.’

Valère begreep dat ze niet zouden loslaten. Hij kende het soort: rustig en beleefd, maar obstinaat. Het soort dat nooit opgeeft en als bloedzuigers niet van je af te schudden zijn.

‘Ik gooi u de sleutel. Pas op, tussen de eerste en de tweede verdieping staat de trap op instorten.’

2

Zo vernam Valère Vaerten die woensdagmorgen, terwijl hij met lichte hoofdpijn koffiezette voor twee Antwerpse speurders, dat zijn oude schoolkameraad Rina Torfs vermist werd. Gedurende drie dagen had niemand iets van haar gehoord. Maar Valère was nog te slaperig om precies te beseffen wat er aan de hand was.

‘Ze had een jongere zuster, als ik me niet vergis?’

‘Elza, ja. Die hebben we al gesproken. Maar blijkbaar had mevrouw Torfs weinig contact met haar.’

‘Een verbitterd, rotverwend wicht, zag ik meteen,’ zei inspecteur Daalder terwijl hij door het raam naar de zomer keek. “Ik ben nooit goed genoeg voor Rina geweest,” zei ze. “Mijn zuster ging alleen om met intellectuelen en geleerden.” Klopt dat?’

Niets was minder waar. Rina was inderdaad een uiterst belezen iemand, maar ze keek op niemand neer en had altijd een vriendelijk woord over, zelfs voor de meest simpele zielen, en die liepen er bij de vleet rond in Antwerpen.

Ook de conciërge van het gebouw waarvan Rina het dakappartement met zicht op het Stadspark betrok en met wie ze zo goed als bevriend was, had haar de laatste tijd niet binnen of buiten zien komen. En dat was iemand die haar taak zeer ter harte nam en aan wie niets ontging. Ze vond het dan ook vreemd dat mevrouw Torfs de sleutel van haar flat niet bij haar achtergelaten had om de kat te voeden en de planten water te geven, wat ze normaal deed wanneer ze een paar dagen met verlof of naar een congres ging.

‘Hoelang wordt Rina al vermist, zegt u?’

‘Drie dagen. Ze verdween zondagmiddag toen ze op weg was naar het Koninklijk Paleis op de Meir. Voor een voordracht.’

‘Over de Waalse schrijver Marcel Proost, wisten de organisatoren van de lezing te specificeren.’

‘Proust, juffrouw. Niet Proost, Proust. Misschien is ze gewoon op reis?’

‘Haar handtas is aan de ingang van de tunnel van de pre-metrowerken teruggevonden. Niet echt de gedroomde plek om op reis te gaan.’

‘Dat is absurd! Wat zou Rina in die put zijn gaan zoeken?’

‘Niets wijst erop dat zij daar zelf geweest is. En waar was u vorige zondag?’

‘Thuis. Wij komen zelden buiten op zondag.’

‘Wij?’

‘Mijn vriendin en ik. Zij slaapt nog.’

‘Naar Merckx gekeken zeker? Vijfde keer! Een halfgod, ik zeg het u.’

‘Nee, de ronde interesseert mij niet echt. Maar mag ik vragen hoe jullie bij mij terechtgekomen zijn?’

‘Jos en ik proberen iedereen te contacteren die in haar adressenboekje staat,’ antwoordde De Munck. ‘Althans in Antwerpen.’

‘En in haar handtas hebben we ook dit gevonden,’ zei inspecteur Daalder en hij overhandigde Valère de in plastic verpakte foto waarop hij in 1964 samen met Rina voor zijn witte MGA in het Zoniënwoud poseert. ‘Uw naam staat op de achterkant. Tussen hartjes. Wat ons doet vermoeden dat jullie...’

Met een schunnig maar expliciet gebaar wreef inspecteur Daalder zijn twee gestrekte wijsvingers over en weer tegen elkaar.

‘Een naïef, zorgeloos koppel,’ onderbrak De Munck. ‘Zo onschuldig... vind je niet, Jos?’

‘Je kent me al lang genoeg, Marjan, om te weten dat onschuld voor mij niet bestaat.’

Valère keek niet zonder enige vertedering naar de kleine, vergeelde foto met gekartelde randen en zei: ‘In die tijd coiffeerde ze zich als Mireille Matthieu.’

‘Die dure sportwagen, was dat uw auto?’

‘Ja. Tweedehands.’

Op de vraag waar hun verhouding toen en vandaag op leek, antwoordde Valère dat ze kameraden waren, niet eens wat je vrienden kunt noemen, en dat hij met haar nooit, ook later niet, de minste amoureuze relatie had gehad. De vrij pueriele hartjes op de achterkant van de foto betekenden niets. En op de vraag of hij wist of zij in de problemen zat, financieel, familiaal of gewoon relationeel, schudde hij zijn hoofd.

‘Haar ouders, denk ik, hebben geld.’

Rina was in zijn ogen een vrij evenwichtige, welstellende vrouw. Eenzaam, dat wel, maar dat kwam omdat ze almaar op de verkeerde mannen viel. Er zijn nu eenmaal vrouwen, en zeker niet de domsten, die het nooit afleren om ellendige nietsnutten te blijven aantrekken en er halsoverkop verliefd op worden. Misschien was Rina wel zo iemand. Daalder vroeg of Valère in zijn vriendenkring mannen kende die aan dit profiel konden beantwoorden.

‘De meesten,’ zei hij.

‘Ik kan ervan meespreken,’ zei De Munck.

‘Je verdwijnt niet zomaar op een zondagmiddag op de Meir,’ mompelde Valère, schraapte zijn keel en stak zijn eerste Peter Stuyvesant van de dag op. ‘Tenzij je ontvoerd wordt. Maar dan moeten er normaal ooggetuigen zijn.’

‘Op de dienst denken ze ook dat het om een ontvoering gaat. Maar niemand beweert dat het op de Meir gebeurde.’

‘Ontvoering, zelfmoord of moord, Jos. Zij sluiten niets uit.’

‘En daarnaast kunnen mensen ook zelf willen verdwijnen, om onzichtbaar te worden. Om aan een glui-perd te ontsnappen. Om voor de anderen niet meer te bestaan. Om de belastingen te ontduiken. Om een nieuw leven te beginnen. Of gewoon om in de natuur op te lossen. Redenen genoeg.’

‘Het ruikt hier naar shit, vind je niet, Marjan?’

‘Komt omdat het raam openstaat,’ antwoordde Valère en hij schonk de koffie uit. ‘Arme Rina... Misschien baalde ze van de saaiheid van haar leven en de nulliteit van haar entourage?’

‘Dat zijn dichters redeneringen,’ zei Marjan.

‘Bovendien is zij niet de enige,’ zei Jos.

Natuurlijk niet. In Vlaanderen alleen verdwenen er meer dan duizend mensen per jaar van wie slechts enkelen de media haalden. Vijfentachtig procent onder hen werd na een paar dagen al dan niet in goede staat weer levend opgepikt: pubers die van huis wegliepen omdat ze verliefd waren of mishandeld, Alzheimerpatiënten die op een verkeerde trein stapten, seniele oudjes die in hun pyjama door de bossen rond hun rusthuizen dwaalden, verloren gelopen kinderen, opgesloten huisvrouwen, ontvoerde schoolmeisjes, scouts die in spelonken vastzaten, hitsige nonnen die het klooster of bange koorknappen die hun parochie ontvluchtten. Vijf procent verdween voorgoed en werd nooit teruggevonden. Gewoonlijk werden ze na twintig jaar officieel doodverklaard. Slechts een klein deel hiervan slaagde erin te verdwijnen en ergens ver weg in vrijwillige ballingschap een nieuw, anoniem leven te leiden. Van de overige tien procent werd het stoffelijk overschot teruggevonden en geïdentificeerd, soms na jaren. Soms niets meer dan wat botten of wat slijm in rotte kleren. Ze werden vermoord